

Αθήνα Ιούνιος 2000

Α. Το κεντρικό συμφέρον της Ελλάδας και το διεθνές γίνεσθαι

Α.1. Το υπουργικό Συμβούλιο πρέπει να συμφωνήσει στο ποιά είναι τα νέα καθήκοντα και ο κεντρικός στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε μια εποχή κατά την οποία η τελευταία γίνεται όλο και πιο πολυσύνθετη και συμπεριλαμβάνει μεγάλο εύρος από τις συνολικές πολιτικές και κοινωνικές δραστηριότητες της χώρας.

Η Ελλάδα ορίζει ως κεντρικό της εργαλείο-μέσο για την ικανοποίηση του κεντρικού στόχου της στην εξωτερική πολιτική, τη δημιουργική ενσωμάτωση της στο διεθνές γίνεσθαι. Να μη χάσει το τρένο των αλλαγών και ανακατατάξεων στον 21ο αιώνα. Στο ίδιο μήκος κύματος βρίσκεται, από την άλλη, η απαίτηση της ακόμα πιο δημιουργικής αφομοίωσης των αλλαγών που συντελούνται παγκοσμίως στο εσωτερικό των δικών της δομών με ένα εθνικό τρόπο αυθεντικά δικό της. Η προαναφερθείσα διττή διαδικασία (ενσωμάτωσης και αφομοίωσης του διεθνούς γίνεσθαι, πριν απ' όλα του ευρωπαϊκού) αποσκοπεί στον κεντρικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής που δεν είναι άλλος, από το περαιτέρω δυνάμωμα του ελληνισμού στον 21ο αιώνα, πριν απ' όλα της ίδιας της Ελλάδας. Η περαιτέρω διασφάλιση της εθνικής ανεξαρτησίας και ταυτόχρονα η δραστήρια παρουσία της χώρας στο διεθνές σύστημα. Η διασφάλιση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στη βάση του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων.

Η Ελλάδα κινείται στηρίζοντας τις αρχές της προάσπισης της κυριαρχίας των λαών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του πολιτισμού, του διαλόγου, του σεβασμού της ιδιαιτερότητας κάθε λαού και του διεθνούς δικαίου καθώς και των διεθνών συμβάσεων. Οι αρχές αυτές διασφαλίζουν το δικό της συμφέρον ενώ προωθούν την σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή.

A.2. Οι απαιτήσεις και οι ανάγκες της εξωτερικής πολιτικής πολλαπλασιάζονται στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Το ερώτημα για κάθε χώρα είναι το κατά πόσο μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά και δημοκρατικά, διατηρώντας την εσωτερική της κοινωνική και πολιτική συνοχή, τις νέες παγκόσμιες εξελίξεις. Απέναντι σε φοβικές και συγκρουσιακές λογικές να αντιπαραθέσει μια πορεία ομαλών και δημοκρατικών προσαρμογών της κοινωνίας του αλλά και του διεθνούς περιβάλλοντος. Χρειάζεται λοιπόν η χώρα μας να προωθήσει ταυτόχρονα τις εσωτερικές της μεταρρυθμίσεις ενώ σε διεθνές επίπεδο διαμορφώνει ένα περιβάλλον σταθερότητας και ηρεμίας. Η διττή αυτή πρόκληση απαιτεί μια εξωτερική πολιτική που θα κινείται με προτάσεις και πρωτοβουλίες που θα ενισχύουν τις παραπάνω κατευθύνσεις. Ειδικότερα μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, σε ένα ρευστό διεθνές περιβάλλον, δεν αρκεί πια η ισχύς της δύναμης αλλά μετρά και η εγκυρότητα – η αξιοπιστία του λόγου του κάθε κράτους και των ίδιων των προτάσεων που καταθέτει στην προσπάθεια αντιμετώπισης προβλημάτων και κρίσεων. Αυτή η πτυχή ενισχύεται ακόμα περισσότερο σε μια εποχή ‘πληθωρισμού πληροφοριών’ στα διεθνή ΜΜΕ και το διαδίκτυο όπου η αξιόπιστη φωνή τείνει να έχει τον ‘πρώτο λόγο’ ή να διατηρεί το μεγάλο ενδιαφέρον του διεθνούς ακροατηρίου.

Το κύρος μιας χώρας σήμερα μετριέται και από τις εσωτερικές της δυνατότητες και από την εξωτερική της πολιτική παρουσία. Θέματα όπως Ασφάλεια και Αμυνα, η οικονομία, οι δημοκρατικοί θεσμοί και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η κοινωνική συνοχή και άρα ένα ‘συμβόλαιο’ κοινωνικής σταθερότητας είναι απαραίτητα κριτήρια για την αξιολόγηση μιας χώρας. Ήδη σε αυτά θα προστεθούν θέματα όπως του εκπαιδευτικού συστήματος (ευρύτερα της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού), του περιβάλλοντος, της κοινωνίας των πληροφοριών, και της παραγωγής πολιτισμικού προϊόντος. Θα μπορούσε να προσθέσει στα παραπάνω για την παρουσία της χώρας μας σε διεθνές επίπεδο την σταθερότητα και συνέπεια με την οποία στηρίζει βασικές δημοκρατικές αρχές διεθνώς, την συμβολή της στην διευθέτηση προβλημάτων και κρίσεων και την γενικότερη πολιτιστική της παρουσία, με την έννοια της συνεισφοράς της σε μια ευρύτερη πολιτιστική αναζήτηση που διεξάγεται στην νέα εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Η πορεία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης καθώς και στη διαμόρφωση της νέας Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής αποτελούν και μια απάντηση στο ~~δημιγ~~ φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.

Αποτελεί λοιπόν για την Ελλάδα προνομιακό πεδίο άσκησης εξωτερικής πολιτικής ο χώρος της Ενωσης.

Οσο δε για τα 'παραδοσιακά' ζητήματα της ελληνικής διπλωματίας, από την στιγμή που η ΕΕ α) συνεχίζει την εμβάθυνσή της και β) μεταφέρει το ενδιαφέρον της στην ΝΑ Ευρώπη, προστίθεται ένας νέος παράγοντας που αλλάζει με στρατηγικό τρόπο την προσέγγιση των ζητημάτων αυτών καθώς και τις δυνατότητες της ελληνικής διπλωματίας να προασπίσει τα συμφέροντά της και να ασκήσει συγκεκριμένη πολιτική.

Συγκεκριμένα, η ελληνική εξωτερική πολιτική έχει ως κεντρικό της στόχο και εργαλείο την ενσωμάτωση στις ευρωπαϊκές δομές ή τον 'εξευρωπαϊσμό' των χωρών της περιοχής.

A.3. Μέσα στο πλαίσιο αυτό προκύπτει ακόμα περισσότερο, απ' ό,τι στο παρελθόν, η ανάγκη να ενισχύσουμε τον συντονισμό όλων των πτυχών της εξωτερικής και ευρωπαϊκής πολιτικής και να καταστήσουμε το Υπουργείο Εξωτερικών ικανότερο να αντεπεξέλθει στο δύσκολο έργο του.

Οι αλλαγές που επήλθαν στα Βαλκάνια και στις Ελληνο-τουρκικές σχέσεις, η πορεία του Κυπριακού και των ελληνοαμερικανικών σχέσεων αυξάνουν τις απαιτήσεις η εξωτερική μας πολιτική να συνεκτιμά το παγκόσμιο γίνεσθαι, τα συγκεκριμένα προβλήματα όλων των συντελεστών και παραγόντων στην περιοχή μας, τα προβλήματα νομικής, αμυντικής, οικονομικής και άλλης διπλωματίας-πολιτικής.

Προχωρεί η επεξεργασία στρατηγικών καθώς και διατύπωσης εναλλακτικών λύσεων για όλα τα κομβικά προβλήματα εξωτερικής πολιτικής.

Αυξάνει η σημασία της τεκμηριωμένης και σχεδιασμένης παρουσίας μας στους διεθνείς οργανισμούς.

Η εξωτερική πολιτική έχει ανάγκη και από νέα εργαλεία και μέσα. Από την πολιτιστική διπλωματία, τη διπλωματία του Πολίτη, μέχρι την ενίσχυση των ΜΚΟ και της μακρόχρονης επιστημονικής εργασίας.

Είναι φανερό ότι πρέπει να συστηματοποιήσουμε την προβολή της εξωτερικής μας πολιτικής, την έγκαιρη προετοιμασία της κοινής γνώμης καθώς και την υπέρβαση των όποιων στερεότυπων όπου αυτά υπάρχουν.

B. Στόχοι – κομβικά προβλήματα και μέσα

B.1. Στην εξωτερική της πολιτική η Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει σειρά κομβικών προβλημάτων από τη λύση των οποίων εξαρτώνται πάρα πολλά για το μέλλον της. Τα κυριότερα απ' αυτά τα θέματα είναι οι προοπτικές της Ελλάδας στην ΕΕ καθώς και η αξιοποίηση της θέσης της Ελλάδας στην ΕΕ σε σχέση με τα 'παραδοσιακά' μεγάλα μας θέματα: Το Κυπριακό. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις. Οι εξελίξεις στα Βαλκάνια. Ακόμα, οι σχέσεις της χώρας με τις παλιές και νέες μεγάλες δυνάμεις. Η πολιτική της στη Μεσόγειο, κύρια σε σχέση με τον Αραβικό κόσμο και το Ισραήλ.

B.2. Η κυβέρνηση θα πρέπει να έχει σαφήνεια για τον τύπο της Ευρώπης που επιδιώκει. Εάν θέλει μόνο τη διεύρυνση ή και την εμβάθυνσή της. Θέλει μια κοινωνική και πολιτικά ενοποιημένη Ευρώπη ή μία Ευρώπη συνισταμένη των εθνών της; Η συμφωνία πάνω στις προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθορίζει σε μεγάλο βαθμό και τον τρόπο αντιμετώπισης των επιμέρους μεταρρυθμίσεων, σχεδίων και προτεινόμενων αλλαγών. Στη βάση της μακρόχρονης μας επιλογής για μια ομοσπονδιακή Ευρώπη καθορίζουμε και τη στάση μας στην τρέχουσα Διακυβερνητική Διάσκεψη για την αναθεώρηση της συνθήκης του Άμστερνταμ, για την ΚΕΠΑΑ καθώς και τον Χάρτη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

B.3. Στο Ελσίνκι δόθηκε έναυσμα να βγει το Κυπριακό από την ακινησία του. Η διασφάλιση της ευρωπαϊκής πορείας της Κύπρου με τρόπο που να εξασφαλίζει μια δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού είναι το πρώτο μας μέλημα. Η λύση θα έχει δύο πτυχές. Την εσωτερική και εκείνη των εγγυήσεων και της ασφάλειας της Νήσου. Η δεύτερη πτυχή συνδέεται σε ένα βαθμό και με το ενιαίο αμυντικό δόγμα.

Θα ήθελα να προτρέψω τους συνάδελφους υπουργούς να φροντίσουν ακόμα περισσότερο για την περαιτέρω ανάπτυξη των διμερών σχέσεων με την Κύπρο.

B.4. Η προώθηση των ελληνοτουρκικών σχέσεων αναμφίβολα γίνεται με τρόπο που διευκολύνει τη λύση του Κυπριακού. Η προώθηση αυτή έχει ως βασικό μοχλό την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας και την υποχρέωσή της να προσαρμοστεί στα ευρωπαϊκά πρότυπα. Προσαρμογή που γίνεται και με τη δική μας βοήθεια. Μακριά από αυταπάτες γνωρίζουμε ότι αυτή η πορεία ούτε εύκολη θα είναι, ούτε ευθύγραμμη. Στο Υπουργείο έχουμε επεξεργαστεί καταρχάς μια πολιτική για τις διμερείς σχέσεις.

B.5. Πάντα έχουμε κατά νου τον τρόπο που διασυνδέεται η ανάπτυξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων, τα όρια και τα περιθώριά τους με το Κυπριακό και σ' αυτή τη βάση διαμορφώνουμε εναλλακτικές για την πολιτική μας.

B.6. Στα Βαλκάνια, το κύριο ζητούμενο είναι η πολιτική μας με την FYROM, η σταθεροποίηση του αλβανικού παράγοντα και η ομαλοποίηση της συμπεριφοράς του, η υπέρβαση της «μαύρης τρύπας» της Σερβίας, η εμβάθυνση των σχέσεων με την Βουλγαρία και τη Ρουμανία, η δημιουργία των απαραίτητων δικτύων, οικονομικών, ασφάλειας, μορφωτικών και πολιτιστικών. Η μη αλλαγή των συνόρων και η διατήρηση της ισορροπίας που έχει διαμορφωθεί εδώ και δεκαετίες.

B.7. Χρειάζεται να αναπτύξουμε με νέο τρόπο, πιο συστηματικό και πολύπλευρο της σχέσεις μας με τις ΗΠΑ, τον αραβικό κόσμο, το Ισραήλ, την Ρωσία και την Κίνα.

Γ. Ευρωπαϊκή Πορεία και διαπραγματεύσεις

Η θέση της χώρας έναντι μιας δημοκρατικά διαμορφωνόμενης και με κοινωνικές ευαισθησίες παγκοσμιοποίηση καθορίζει τη συνολική μας θέση έναντι της νέας Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής και των μεταρρυθμίσεων της ΕΕ. Μετά την επίσημη απόφαση για την ένταξη της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση-ΟΝΕ (ενιαίο νόμισμα –Ευρώ), η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη την περίοδο αυτή κύρια με έξι θέματα/προκλήσεις στρατηγικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

(α) τη νέα διεύρυνση της ΕΕ με τις χώρες της Αν. Ευρώπης και Μεσογείου.

(β) τη θεσμική μεταρρύθμιση και τη μελλοντική πολιτική συγκρότηση της ΕΕ (προβλήματα ομοσπονδίας και συνομοσπονδίας).

(γ) την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής ασφάλειας και άμυνας (ESDP).

(δ) την επεξεργασία του Χάρτη των θεμελιωδών/ ατομικών δικαιωμάτων.

(ε) τη μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής οικονομίας σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000)

(στ) τη «διαδικασία Tampere» για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην ΕΕ.

Τα έξι αυτά θέματα συνιστούν μια διαδικασία μετασχηματισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επηρεάζει καίρια τη θέση κάθε χώρας- μέλους ξεχωριστά και συνεπώς και τη θέση της Ελλάδας.

Γ.1. Διεύρυνση ΕΕ

Εξ αρχής η Ελλάδα ήταν θετική στη προοπτική διεύρυνσης της Ε.Ε. Όχι μόνο λόγω του προφανούς ενδιαφέροντός της για την ενταξιακή πορεία της Κύπρου (βλ. κατωτέρω) αλλά και γιατί θεωρούσε ότι η εξέλιξη αυτή διασφαλίζει συνθήκες ασφάλειας, ειρήνης και ευημερίας στην Ευρώπη. Ειδικότερο ενδιαφέρον έχει για τη χώρα μας η αταλάντευτη ενταξιακή πορεία των δύο υποψηφίων Βαλκανικών χωρών της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας προς τις οποίες ήδη προσφέρουμε τη συνδρομή μας για την ταχύτερη υιοθέτηση του «κοινοτικού κεκτημένου». Παρότι δεχόμαστε ότι ο χρόνος της τελικής ένταξης εξαρτάται από τη πρόοδο που πραγματοποιεί κάθε υποψήφια χώρα θεωρούμε ότι η ανακοίνωση ενός χρονοδιαγράμματος – στόχου θα επενεργούσε θετικά στις προσπάθειες που καταβάλλουν οι χώρες αυτές. Θεωρούμε επίσης επιθυμητό, να μην διασπασθεί η ενότητα του α' ενταξιακού κύματος.

Η διεύρυνση της ΕΕ με τις χώρες της πρώην Αν. Ευρώπης και Μεσογείου (Κύπρος, Μάλτα, Τουρκία) θέτει ορισμένα στρατηγικής σημασίας ζητήματα που πρέπει να απαντήσει η ελληνική πλευρά όπως:

(i) το θέμα της ένταξης της Κύπρου στη βάση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι. Στο θέμα αναφερόμαστε αναλυτικά στο κεφάλαιο για την Κύπρο (Δ).

(ii) Η πορεία της Τουρκίας στην ενταξιακή διαδικασία στη βάση των συμπερασμάτων του Ελσίνκι (επεξεργασία εταιρικής σχέσης, εκπλήρωση κριτηρίων ένταξης, κλπ).

(iii) Η ημερομηνία πρώτων εντάξεων (2003, 2004 ή 2005).

(iv) Η θέση χωρών Δ. Βαλκανίων (ΠΓΔΜ, Κροατία, Αλβανία, Βοσνία, ΟΔΓ) στη διευρυνσιακή διαδικασία.

(v) Η θέση άλλων χωρών (Ουκρανία, Ρωσία, κ.ά.). Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ έθεσε πρόσφατα το θέμα ένταξης της Ρωσίας στην ΕΕ ως μακροχρόνια προοπτική. Γενικότερα από πολλές πλευρές τίθεται θέμα αντιμετώπισης των ευρωασιατικών χωρών.

Γ.2. Θεσμική μεταρρύθμιση - Πολιτική συγκρότηση ΕΕ

Παράλληλα με τις εργασίες της ΔΔ για τη θεσμική μεταρρύθμιση της Ένωσης («υπόλοιπα Άμστερνταμ») έχει ανοίξει μια μεγάλη συζήτηση για τη μελλοντική πολιτική συγκρότηση της διευρυμένης ΕΕ. Οι ιδέες που έχουν παρουσιασθεί (Delors, Fischer, κ.ά.) τείνουν προς ένα ομοσπονδιακής έμπνευσης πρότυπο με τη συμμετοχή περιορισμένου αριθμού κρατών-μελών («Core Europe»). Η άμεση επίπτωση της συζήτησης αυτής είναι ότι δημιουργεί πιέσεις για την απλοποίηση των ρυθμίσεων για την «ενισχυμένη συνεργασία - ευελιξία» στα πλαίσια της Δ Δ.

Στη συζήτηση και διαπραγμάτευση αυτή, η Ελλάδα θα πρέπει να απαντήσει σε ερωτήματα μεταξύ άλλων όπως:

(i) εάν επιθυμεί την ομοσπονδιακή πολιτική μετεξέλιξη της ΕΕ με περιορισμένο αριθμό κρατών - μελών. Δεδομένης της ένταξης της χώρας στο Ευρώ (στον πυρήνα των κρατών - μελών της ΕΕ), η Ελλάδα θα πρέπει να στοχεύσει τώρα στην πολιτική μετεξέλιξη της ΕΕ σε ομοσπονδιακές βάσεις (με επεξεργασμένες συγκεκριμένες θεσμικές ρυθμίσεις). Σημαντικό ζήτημα σ' αυτά τα πλαίσια είναι η προώθηση ή μη ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Η δική μας θέση είναι καταρχάς θετική.

Η προοπτική αυτή, πρέπει να αποτελεί και το κριτήριο αξιολόγησης όλων των θεσμικών θεμάτων. Θα πρέπει, βέβαια, να τονιστεί, ότι η προοπτική ομοσπονδιακής ή άλλης πολυεπίπεδης οργάνωσης δεν είναι μόνο θέμα πολιτικό-θεσμικό. Απαιτεί ανάλογες

οικονομικές και κοινωνικές θετικές προσαρμογές, διεύρυνση των οικονομικών εργαλείων και κονδυλίων της ίδιας της Ένωσης.

(ii) εάν, ως πρώτο βήμα, επιθυμεί την απλοποίηση και επέκταση των ρυθμίσεων για την «ενισχυμένη συνεργασία» με την κατάργηση του veto για μεμονωμένη χώρα - μέλος, μείωση του αριθμού των κρατών που μπορούν να αρχίσουν την ενισχυμένη συνεργασία στο 1/3 (από την πλειοψηφία που είναι σήμερα), επέκταση των ρυθμίσεων στην κοινή εξωτερική πολιτική (ΚΕΠΠΑ/ΚΕΠΑΑ).

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά μπορεί και πρέπει, υπό προϋποθέσεις, να είναι κριτικά θετικές. Φαίνεται σκόπιμο να παραμείνει η πλειοψηφία των Κ-Μ για την έναρξη της ευελιξίας και η ρύθμιση του veto στην περίπτωση «ζωτικού συμφέροντος» για την ΚΕΠΠΑ.

Γ.3. Ευρωπαϊκή Άμυνα

Ένα από τα κεντρικά ερωτήματα που θα πρέπει να απαντήσει η Ελληνική πλευρά είναι εάν η ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας θα πρέπει να λάβει εντονότερο θεσμικό χαρακτήρα με την ένταξη των οργάνων της στη Συνθήκη.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει για πολλούς λόγους να είναι θετική, κυρίως όμως γιατί η «εμπέδωση» των οργάνων στη Συνθήκη διασφαλίζει πρωτίστως τις μικρότερες χώρες - μέλη.

Ένα δεύτερο ερώτημα αναφέρεται στο εάν η άμυνα από «σύστημα διαχείρισης κρίσεων» θα πρέπει να προσλάβει - μακροχρόνια - χαρακτήρα «συστήματος συλλογικής ασφάλειας». Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει από Ελληνικής πλευράς να είναι επίσης θετική λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες και την παρουσία του NATO στην Ευρωπαϊκή Άμυνα.

Οι απαντήσεις μας αυτές στηρίζονται στη θέση μας ότι η ουσιαστική συμμετοχή μας στα πρώτα βήματα της Ευρωπαϊκής Ασφάλειας και Άμυνας θα αποτελέσει τη βάση για την επιδίωξη μας για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μέσω της ανάπτυξης κοινής ευρωπαϊκής άμυνας. Επιθυμούμε τα αναγκαία βήματα να γίνουν με ταχείς ρυθμούς. Είναι όμως γνωστό ότι τους στόχους μας αυτούς δεν συμμερίζονται ορισμένοι εταίροι μας. Αναγνωρίζουμε το γεγονός

ότι η ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι αδιαίρετη και, ως εκ τούτου, υποστηρίζουμε τη στενή συνεργασία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και το ΝΑΤΟ, αλλά κατά τρόπο που να μη θίγεται η αυτονομία της ΕΕ στη λήψη αποφάσεων ή στη σύνθεση και λειτουργία των οργάνων της.

Οι βραχυπρόθεσμες επιδιώξεις μας στοχεύουν στην ενεργό συμβολή και παρουσία στις εξελίξεις που σχετίζονται με την ανάπτυξη του Γενικού Στρατιωτικού Στόχου και τα υπό δημιουργία μόνιμα όργανα διαχείρισης κρίσεων. Δεδομένου, δε, ότι η μεγαλύτερη πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Άμυνα, στο άμεσο μέλλον, αναμένεται να είναι η ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων, αυτό που προέχει είναι να επιτύχουμε όρους που να μας επιτρέπουν την, καταρχάς, συμμετοχή, με προοπτική σταδιακής αλλά ταχείας προσαρμογής μας στις ανάγκες του εγχειρήματος αφού δημιουργούνται νέα δεδομένα για τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις.

Στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων με μη στρατιωτικά μέσα, είναι απαραίτητη η καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση της εμπειρίας μας στα θέματα πολιτικής προστασίας. Προέχει δε, η δημιουργία κατάλληλα εκπαιδευμένου αστυνομικού σώματος για ειρηνευτικές επιχειρήσεις αλλά και ανακριτών και ποινικών δικαστών. Είναι φανερό ότι για την επίτευξη των στόχων αυτών απαιτείται συλλογική δουλειά από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Άμυνας, Εσωτερικών Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης. Είναι πολύ πιθανόν οι υπάρχουσες δομές να μην επαρκέσουν για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών. Δεν θα πρέπει να διστάσουμε, όμως, να επιφέρουμε τις αναγκαίες αλλαγές.

Γ.4. «Διαδικασία Tampere»

Η διαδικασία αυτή που συνδέεται με την προστασία των εξωτερικών συνόρων, ελεύθερης διακίνησης ατόμων, μετανάστευσης, προσφύγων, εγκληματικότητας, τρομοκρατίας κλπ. προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες ειδικά στην Ελλάδα που θα πρέπει να αξιοποιηθούν με, μεταξύ άλλων, την υποβολή συγκεκριμένων πρωτοβουλιών στην ΕΕ (για 5 χρόνια τα Κ-Μ έχουν δικαίωμα πρωτοβουλίας στους τομείς αυτούς).

Η Ελλάδα έχει ήδη καταθέσει δικές της προτεραιότητες-προτάσεις στους τομείς του Ασύλου-Μετανάστευσης και καταπολέμησης του Διασυνοριακού Εγκλήματος με στόχο την προώθηση της συνεργασίας μέσω κοινοτικής ενίσχυσης ως προς ορισμένα ζητήματα τεχνογνωσίας αναφορικά με τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, καθώς επίσης μέτρα προσέγγισης νομοθεσιών και πρακτικών πάταξης της παράνομης μετανάστευσης. Έχει, ακόμα, ζητήσει, ειδικά μέτρα για το Άσυλο καθώς και για την πρόληψη του διασυνοριακού εγκλήματος, ιδιαίτερα για την περιοχή των Βαλκανίων.

Παράλληλα η χώρα μας εφαρμόζει πλήρως τις Συνθήκες SCHENGEN από 1.1.2000 όσον αφορά την κατάργηση των ελέγχων στα θαλάσσια σύνορα και από 26.3.2000 όσον αφορά την κατάργηση των ελέγχων στα Αεροδρόμια που δέχονται πτήσεις από και προς τον χώρο SCHENGEN.

Τέλος, η Ελλάδα μετά από την τρομοκρατική ενέργεια σε βάρος του Στρατιωτικού Ακολούθου της Πρεσβείας των Ην. Βασιλείου στην Αθήνα, ζήτησε από τους εταίρους μας στην Ε.Ε., στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής της Φέϊρα, την προώθηση της συνεργασίας και τον συντονισμό των ευρωπαϊκών δυνάμεων στον αγώνα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, θέτοντας τις ελληνικές υπηρεσίες στη διάθεση της Ε.Ενωσης για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Γ.5. Μεταρρύθμιση Ευρωπαϊκής οικονομίας

Η μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής οικονομίας με βάση τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας για την ανάδειξή της σε ανταγωνιστική «οικονομία της γνώσης» με πλήρη απασχόληση, θέτει ως αίτημα τη συμμετοχή της Ελλάδας στην εν λόγω διαδικασία, προκειμένου και η Ελληνική οικονομία να προχωρήσει στην κατεύθυνση της «οικονομία της γνώσης».

Γ.6. Κατάλογος θεμελιωδών δικαιωμάτων

Ο κατάλογος των δικαιωμάτων που βρίσκεται υπό επεξεργασία από 62 μέλη-συνέλευση θέτει ως κύριο ερώτημα εάν ο κατάλογος θα πρέπει να έχει νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα και εάν τελικά θα πρέπει να συμπεριληφθεί στη Συνθήκη ως ένα βήμα στη κατεύθυνση να αποκτήσει αυτή περισσότερο συνταγματικό χαρακτήρα.

Παρά τα κάποια νομικά προβλήματα, η Ελληνική απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να είναι θετική καθώς εναρμονίζεται με τη γενικότερη Ευρωπαϊκή μας πολιτική. Η Ελλάδα υποστηρίζει την ενσωμάτωση στον χάρτη και των δύο κατηγοριών δικαιωμάτων (ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, αφενός, και οικονομικών και κοινωνικών αφετέρου).

Ανάλογα το επόμενο διάστημα πρέπει να υπάρξουν πιο συστηματικές επεξεργασίες και παρεμβάσεις για τον συνολικό χαρακτήρα της προς ομοσπονδοποίηση ΕΕ, ιδιαίτερα τις δημοκρατικές και κοινωνικές δομές της.

Δ. Κύπρος

Δ.1. Χάρη στην Πολιτική της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, το Κυπριακό εξήλθε από την σχετική ακινησία στην οποία ευρίσκετο και προωθείται σε δύο ταυτόχρονες πτυχές. Από τη μία στο πεδίο της Ευρωπαϊκής διαδικασίας διεύρυνσης της ΕΕ, από την άλλη στις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες.

Δ.2. Η ευρωπαϊκή πορεία της Κύπρου

Το θέμα το έχουμε συζητήσει αρκούντως σε επίπεδο κυβέρνησης. Θεωρούμε ότι η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. αποτελεί κομβικό στοιχείο για τη δίκαιη επίλυση του Κυπριακού. Ως εκ τούτου στηρίζουμε με όλες τις δυνάμεις μας την Κυπριακή Δημοκρατία στις ενταξιακές της προσπάθειες. Λαμβάνουμε μέτρα για την πιστή τήρηση των αποφάσεων του Ελσίνκι, έτσι ώστε η ενταξιακή της προοπτική να κρίνεται αποκλειστικά με βάση τις επιδόσεις της στην ενσωμάτωση του κοινοτικού κεκτημένου. Παρακολουθούμε επίσης προσεκτικά τον τρόπο διεξαγωγής των διαπραγματεύσεων έτσι

ώστε να αποφευχθεί έστω και έμμεση εμπλοκή των αρχών του ψευδοκράτους. Τρία ζητήματα χρίζουν της άμεσης προσοχής μας όσον αφορά τις σχέσεις Κύπρου και ΕΕ:

- Θα πρέπει να προσέξουμε και να συμφωνήσουμε μεταξύ μας, για τον τρόπο παραπέρα σύνδεσης της όλης διαδικασίας διεύρυνσης της ΕΕ με την ευρωπαϊκή πορεία της Κύπρου.
- Θα πρέπει να δώσουμε κάθε βοήθεια ώστε να είναι η Κύπρος έγκαιρα έτοιμη ώστε να ενταχθεί με την ομάδα των πρώτων χωρών.
- Ιδιαίτερη ανάλυση απαιτούν τα μέτρα που θα μπορούσε να προτείνει η Κύπρος στους τ/κ στις διάφορες φάσεις της ευρωπαϊκής της πορείας.

Δ.3. Εναλλακτικές στο συνταγματικό – πολιτειακό πρόβλημα της Κύπρου

- Το συνταγματικό πρόβλημα της Κύπρου έχει δύο πτυχές. Τις διεθνείς εγγυήσεις-ασφάλεια και την εσωτερική-συνταγματική. Για την πρώτη πρέπει να υπάρξουν ειδικές μελέτες από την ελληνική πλευρά, λόγω των ειδικών ευθυνών της ως εγγυήτρια χώρα και των διεθνών απαιτήσεων που προκύπτουν απ' αυτή. Χρειάζεται η άμεση συνδρομή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας με ειδικούς.
- Όσον αφορά την εσωτερική πτυχή του Κυπριακού, από τις μέχρι σήμερα ενδείξεις, προκύπτει ότι ο επόμενος γύρος των διακοινοτικών συνομιλιών, πιθανότατα θα είναι ουσιαστικότερος από τους προηγούμενους. Η Τ /Κ πλευρά, όπως άφησε να εννοηθεί ο κ. Τζέμ, θα παρουσιάσει ορισμένες σκέψεις. Οι σκέψεις αυτές, έστω και αν εμφανισθούν υπό διαφορετικό μανδύα, δεν φαίνεται ότι θα απέχουν από τις γνωστές Τ/Κ θέσεις. Βασικός στόχος θα παραμένει η «αναγνώριση» της Τ/Κ οντότητας, όρος απαράδεκτος και μη αποδεκτός εκ μέρους της Κύπρου και της Ελλάδας.

Δ.4. Σε περίπτωση, πάντως, που αρχίσουν ουσιαστικές διαπραγματεύσεις, θα πρέπει, σοβαρά και υπεύθυνα, να ληφθούν αποφάσεις ως προς το περιεχόμενο της λύσης, αφού μελετηθούν αναλυτικά όλες οι πτυχές και αναλυθούν οι συνέπειες τους.

Αποδεκτή, κατά την γνώμη μας, θα πρέπει, πέρα από

ετικέτες η προκαταλήψεις, να είναι η λύση η οποία θα συγκεντρώνει τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- I. Θα εξασφαλίζει την φυσική και εθνική επιβίωση του Κυπριακού Ελληνισμού στο νησί.
- II. Θα αποτρέπει τα απώτερα επεκτατικά σχέδια που προωθούν ορισμένοι κύκλοι στην Τουρκία.
- III. Θα είναι λειτουργήσιμη και εφοδιασμένη με όλες τις αναγκαίες εγγυήσεις ώστε να μην υπάρχουν δυνατότητες δημιουργίας νέας κρίσης, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε γενικότερη ανάφλεξη στην περιοχή.
- IV. Θα είναι συμβατή με τους κανόνες και το κεκτημένο της ΕΕ.

Η Ελλάδα πρωτίστως στηρίζει και πρέπει να στηρίζει όλες τις προσπάθειες οι οποίες στοχεύουν σε λύση σύμφωνα με τα ψηφίσματα των Ην. Εθνών και να υποστηρίζει τις διαπραγματευτικές θέσεις της Ε/Κ πλευράς.

Ε. Ελληνοτουρκικές σχέσεις

Ε.1. Καταφέραμε να αναστρέψουμε την εικόνα που υπήρχε για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις στη διεθνή κοινότητα, αλλά και στην κοινή γνώμη της Τουρκίας. Και τα δύο αυτά γεγονότα συμβάλλουν στη σχετική, έστω και προσωρινή, μείωση (με κανένα τρόπο βέβαια στην απάλειψη) των περιθωρίων εκδήλωσης επιθετικότητας της Τουρκίας. Το κύριο ζήτημα που πρέπει να αξιολογήσουμε είναι εάν και κατά πόσο μπορεί να επέλθει αλλαγή στην συμπεριφορά της Τουρκίας.

Άποψη μας είναι ότι ουδείς μπορεί να εγγυηθεί οριστική και ουσιαστική αλλαγή στον τρόπο που ασκεί την εξωτερική της πολιτική η Τουρκία. Από την άλλη, αποτελεί απλούστευση να σκέφτεται κανείς την μελλοντική εξωτερική πολιτική της γείτονος ως μια απλή συνέχεια του παρελθόντος της. Κι' αυτό διότι υπάρχουν ουσιαστικές αλλαγές τόσο στο εσωτερικό της (ιδιαίτερα η επέκταση του καπιταλισμού σ' αυτή) που απαιτούν δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, όσο και εξαιτίας των «επιταγών» της παγκοσμιοποίησης. Ο ευρωπαϊκός δρόμος στην μετά το Ελσίνκι περίοδο δημιουργεί τριβές και δεσμεύσεις στις ελίτ της. Το διεθνές περιβάλλον έχει αλλάξει. Στο μέλλον θα υπάρχει μια συνεχή διαμάχη ανάμεσα στο παρελθόν και στις εναλλακτικές προοπτικές της. Θα υπάρχουν

θετικά βήματα και επικίνδυνα πισωγυρίσματα. Δυνάμεις που θέλουν συνεννόηση με τη χώρα μας και δυνάμεις που επιδιώκουν την αντιπαράθεση. Το ζητούμενο για την εξωτερική μας πολιτική δεν είναι να περιοριστεί στην καταγραφή αυτών των πολιτικών δυνάμεων, των αντιφάσεων και των αντιθέσεων, αλλά να βρει τρόπους μιας όσο το δυνατό πιο αποτελεσματικής και θετικής συνεισφοράς πάνω στο γίγνεσθαι της γείτονος.

E.2. Η πολιτική μας έναντι της Τουρκίας βασίζεται σε Αρχές και συνέπεια. Οι βασικές αρχές εδράζονται στο σεβασμό των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τη σταθερότητα και το απαραβίαστο των συνόρων, την ειρηνική διευθέτηση των διμερών στα πλαίσια των Διεθνών Συνθηκών και της δυνατότητας προσφυγής στο Δικαστήριο της Χάγης.

Η παρούσα κατάσταση υφέσεως επιτεύχθηκε χωρίς να θιγούν κατ' ελάχιστο τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδος και χωρίς να υπάρξει οποιαδήποτε δέσμευση για έναρξη διαδικασίας διαλόγου με την Τουρκία. Το Ελσίνκι άνοιξε μία ευρεία προοπτική σε μακροχρόνιο και με τους όποιους χρονικούς περιορισμούς να βαρύνουν την Τουρκία.

E.3. Η πολιτική που ακολουθούμε είναι πολιτική πρωτοβουλιών έναντι της Τουρκίας. Η Ελλάδα αποφάσισε να κάνει τολμηρά βήματα προς τα εμπρός πιστεύοντας ότι στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της ενίσχυσης των περιφερειακών ενώσεων τα εθνικά ζητήματα τίθενται σε ένα πεδίο όπου διαθέτει σαφή υπεροχή των απόψεών της έναντι τρίτων. Η προσέγγιση που ακολούθησε η Ελλάδα στόχευε στην ένταξη στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ευρωτουρκικών σχέσεων, ενός μεγάλου τμήματος των προβλημάτων, όπως είναι το Κυπριακό (στο ενταξιακό και στο πολιτικό του σκέλος), οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, αλλά και τα γενικότερα ζητήματα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό της Τουρκίας. Συνέδεσε όλα αυτά τα προβλήματα και τη συμπεριφορά της Τουρκίας με τους κοινοτικούς μηχανισμούς ελέγχου, στη βάση χρονοδιαγράμματος.

Η πολιτική αυτή δεν ήταν ποτέ εγκλωβισμένη στην αυταπάτη ότι είναι δυνατό να αλλάξει και μάλιστα πλήρως, «εν μία νυκτί», η πολιτική της Τουρκίας στα ζητήματα

«υψηλής πολιτικής», όπως το Κυπριακό ή το Αιγαίο. Η στοχοθεσία της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής αφορούσε –και εξακολουθεί να αφορά - στον εκδημοκρατισμό και το άνοιγμα του πολιτικού συστήματος της Τουρκίας, μέσω της ενίσχυσης της «φωνής», της παρουσίας και του ρόλου όλων εκείνων των φορέων που μπορούν να ξεπεράσουν τις απαγορεύσεις που είχε επιβάλλει στο δημόσιο λόγο η λεγόμενη «εθνική ορθοδοξία» τόσο όσον αφορά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, όσο και στο Κυπριακό.

Σ' αυτά τα πλαίσια, η απόφαση του ΕΣ στο Ελσίνκι απετέλεσε αδιαμφισβήτητη ελληνική επιτυχία. Με την απόφαση του Ελσίνκι εισάγεται, για πρώτη φορά μετά από πάρα πολλά χρόνια ένα νέο στοιχείο και η προοπτική για ένα νέο δυναμισμού στην πιθανή λύση του Κυπριακού προβλήματος. Από πλευράς Τουρκίας, η διαιώνιση της απaráδεκτης μέχρι τώρα στάσης της έναντι του Κυπριακού και η δημιουργία εντάσεων σε βάρος της Ελλάδας, δεν συνάδει, πλέον, με το πλαίσιο των υποχρεώσεων που ανέλαβε ως υποψήφια χώρα της Ένωσης. Η Τουρκία έχει μια μεγάλη ευκαιρία να εξευρωπαϊσθεί, να αποκολληθεί από την εσωστρεφή και εν πολλοίς έκνομη πρακτική της, να εκδημοκρατιστεί και να αποδεχθεί τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου για την επίλυση των όποιων διαφορών με τις γειτονικές χώρες. Άλλως, η υποψηφιότητά της δεν έχει νόημα και δεν θα μπορέσει να προχωρήσει. Κάθε περαιτέρω βήμα της προς την Ένωση διευκολύνει υπό συγκεκριμένες συνθήκες στην αύξηση του αισθήματος ασφάλειας του Ελληνισμού, ιδιαίτερα του Κυπριακού.

Βέβαια, υπάρχουν και προβλήματα σε σχέση με το Ελσίνκι και την Τουρκία, ιδιαίτερα όσον αφορά την διαμόρφωση της εταιρικής σχέσης.

Ε.4. Προτείνουμε λοιπόν, σε σχέση με την Τουρκία την εξής στοχοθεσία μας για το άμεσο μέλλον:

(α) συστηματική αξιοποίηση των συμπερασμάτων του Ελσίνκι και όλων των άλλων Ευρωπαϊκών Συμβουλίων (όπως αυτό του Λουξεμβούργου). Άμεσα θα χρειαστεί ιδιαίτερη εργασία και φροντίδα στην διαμόρφωση της εταιρικής σχέσης προσχώρησης της Τουρκίας στην Ένωση.

(β) διατήρησης του momentum που έχει επιτευχθεί στις σχέσεις με την Τουρκία και

(γ) τη δημιουργία των κατάλληλων και συμφερούσων για την Ελλάδα προϋποθέσεων συζήτησης των θεμάτων που θα επιλέξουμε.

Ταυτόχρονα, (δ) την προώθηση ενός βραχυπρόθεσμου και μεσοπρόθεσμου σχεδιασμού στις σχέσεις με την Τουρκία.

Σ' αυτά τα πλαίσια αξιολογείται ο ρόλος και η θέση των ΜΟΕ, όχι μόνο στρατιωτικών, ώστε να είναι απολύτως συμβατά και να ενισχύουν τις άλλες διαδικασίες που έχουν τύχει ιδιαίτερης προτεραιότητας από την πλευρά μας και οι οποίες αφορούν (I) στη μεταφορά τεχνογνωσίας από την ελληνική προς την τουρκική πλευρά ώστε να διευκολυνθεί η προετοιμασία-ένταξη της Τουρκίας στους κοινοτικούς θεσμούς και (II) στη πρόοδο στις εννέα συμφωνίες «χαμηλής αντιπαλότητας».

Τα ΜΟΕ θα συμβάλλουν στην ήδη δρομολογηθείσα μετά το Ελσίνκι τάση ελέγχου της συμπεριφοράς της Τουρκίας από τον διεθνή παράγοντα. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, εξετάζουμε την μελλοντική προώθηση ενός διευρυμένου πλαισίου Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης.

E.5. Παράλληλα προτείνουμε να συνεχίσουμε με αμείωτη ένταση μια σειρά από άλλες κινήσεις και πρωτοβουλίες που θα στοχεύουν στη πρόληψη αποφυγής των εντάσεων με την Τουρκία και τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών που θα επιτρέψουν την ανατροπή της τουρκικής πολιτικής εις βάρος των ελληνικών συμφερόντων. Θέλω να υπογραμμίσω, ότι όσο το πρόβλημα της Κύπρου παραμένει άλυτο, θα υπάρχουν σαφή όρια στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

E.6. Πρέπει εμείς να έχουμε την πρωτοβουλία των κινήσεων. Οι στόχοι της εθνικής πολιτικής μπορούν να επιτευχθούν μέσα από:

- την οργάνωση συνθηκών σε διμερές ή πολυμερές (κυρίως ΕΕ) επίπεδο που θα αποτρέπουν την Τουρκία από την εκδήλωση επιθετικότητας
- τη στρατηγική εμπλοκής του κεμαλικού στρατιωτικο-διπλωματικού κατεστημένου στην ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας

- την ανάπτυξη περιφερειακής πολιτικής της Ελλάδος στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου που θα οδηγήσει στην επίλυση του Κυπριακού προβλήματος με τρόπο ευνοϊκό για τα ελληνικά συμφέροντα και θα εντάσσεται στον κύκλο των περιφερειακών ενδιαφερόντων της Τουρκίας
- τη διατήρηση της αμυντικής και αποτρεπτικής ικανότητας της Ελλάδος

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να πολιτευτούμε με τέτοιο τρόπο, ώστε σε περίπτωση που η Τουρκία αρνηθεί να ανταποκριθεί ή συμμετάσχει, οι ελληνικές κινήσεις να συνεπάγονται κόστος για αυτήν.

Συνολικά το ΥΠΕΞ έχει συγκροτήσει έναν κατάλογο αιτημάτων έναντι της Τουρκίας που θα χρειαζόταν σε μια διαπραγμάτευση, ιδιαίτερα ενώπιον διεθνών δικαστηρίων. Η προτεινόμενη καινούργια θέση είναι ότι έχουμε διεκδικήσεις, αλλά δεν υπάρχει έδαφος για παραχωρήσεις. Πιστεύω ότι είναι αναγκαίο να σκεφτούμε πάνω σ' αυτό.

Ε.7. Η πολιτική μας και η προαναφερθείσα στρατηγική θα χρειαστεί τη διεθνή νομιμοποίηση (άρση της καχυποψίας και στήριξη της πολιτικής από την ελληνική κοινή γνώμη -δημιουργία κεφαλαίου αξιοπιστίας στη διεθνή κοινή γνώμη).

Στ. Εξελίξεις και προβλήματα στα Βαλκάνια

Στ.1. Η πρόσφατη κρίση στο Κοσσυφοπέδιο που κατέληξε στην επέμβαση του ΝΑΤΟ και στην αποχώρηση των σερβικών δυνάμεων από την περιοχή έχει αλλάξει άρδην τα γεωπολιτικά δεδομένα στα Βαλκάνια. Ο περιφερειακός ρόλος της Ελλάδος έχει αναβαθμισθεί σημαντικά. Υπάρχουν βέβαια και αδυναμίες και δυσκολίες που φροντίζουμε να ξεπερασθούν.

Ένα μεγάλο πρόβλημα για την ελληνική εξωτερική πολιτική αφορά τη σταθεροποίηση του περιβάλλοντος στα βόρεια σύνορά μας. Με αυτά τα δεδομένα η Ελλάδα πρέπει να επικεντρωθεί από πλευράς ασφαλείας και επενδύσεων κυρίως στην Αλβανία και την ΠΓΔΜ. Η παρουσία της σε περιοχές όπως η Βοσνία και το Κοσσυφοπέδιο απλώς θα επιβεβαιώνουν το ενδιαφέρον για την κατάσταση στην ευρύτερη βαλκανική.

Ειδικώς όμως για τις δύο συγκεκριμένες περιοχές ο ρόλος μας θα χρειασθεί να επικεντρωθεί στην ανεύρεση λύσεως για το πολιτικό πρόβλημα της Γιουγκοσλαβίας.

Με βάση τα πιο πάνω, οι συνισταμένες της Βαλκανικής μας πολιτικής προτείνω να αναπτυχθούν στη βάση των εξής:

Στ.1.α. Κύριος στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής πρέπει να είναι να καταστεί η Ελλάδα δραστήριος γεωπολιτικός παίκτης στην περιοχή, αποδεικνύοντας ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας στο ασταθές βαλκανικό περιβάλλον και φορέας ανάπτυξης –ευμάρειας. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα θα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες σε όλους τους τομείς.

Στ.1.β. Θα χρειαστεί έντονη ελληνική πολύπλευρη και πολυειδή «παρουσία» στις ασταθείς περιοχές εντός των Βαλκανίων, όπως καταγράφεται στη συνέχεια.

Στ.1.γ. Τα ζωτικά συμφέροντα μας συνδέονται άρρηκτα με αυτά της ΕΕ στον γεωγραφικό χώρο των Βαλκανίων.

Η πρόκληση για την ελληνική εξωτερική πολιτική είναι (α) να γίνουν κατανοητά από την κοινή γνώμη της χώρας όσα ειπώθηκαν παραπάνω και (β) να μπορέσουμε να πείσουμε τους δυτικούς μας συμμάχους για τη δική μας οπτική των πραγμάτων και κατά προέκταση ότι η άποψή μας είναι μακρόχρονα η πλέον ορθή για την ίδια την περιοχή.

Στ.1.δ. Ως χώρα της περιοχής οφείλουμε να έχουμε και επιχειρήματα και ιδέες για την εικόνα των νέων Βαλκανίων. Η κυβέρνηση πρέπει να συμφωνήσει ότι θα επιδιώξουμε με όλα τα δυνατά μέσα και δαπάνες να μετατοπιστεί στα νέα Βαλκάνια το κέντρο βάρους τους στη Θεσσαλονίκη. Προς το σκοπό αυτό θα χρειαστεί να υπάρξει ειδικός και συλλογικός σχεδιασμός από την κυβέρνηση και τη διοίκηση.

Στ.1.ε. Απαιτείται να εργασθούμε για την ενδυνάμωση των ευρωπαϊκών και διεθνών θεσμών και την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο χώρο της βαλκανικής. Η πολιτική μας

συνίσταται στην υποστήριξη και προώθηση της ευρωπαϊκής προοπτικής των βαλκανικών χωρών προκειμένου να κατοχυρώσουμε την ειρήνη, την ασφάλεια και την οικονομική σταθερότητα στο γειτονικό μας χώρο. Παράλληλα επιθυμούμε την ταχύτερη και πληρέστερη εφαρμογή εκ μέρους των βαλκανικών χωρών όλων των προϋποθέσεων που τίθενται από την Ε.Ε. Οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει να ενταχθούν ρητά στις Συμφωνίες Σταθεροποίησης και Σύνδεσης. Επιδίωξη μας είναι επίσης να συμπεριληφθεί στις εν λόγω προϋποθέσεις και ο σεβασμός για το απαραβίαστο των συνόρων στην περιοχή.

Χρειάζεται ένας "χάρτης διαδρομής" για όλα τα Βαλκάνια. Για να ενταχθεί όλη η περιοχή στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, θα δημιουργηθεί ένα σύστημα που θα επιτρέπει σε κάποιες χώρες να προχωρήσουν χωρίς όμως οι υπόλοιπες χώρες να αποκλείονται από το σύστημα.

Σ' αυτά τα πλαίσια θα εργαστούμε σταθερά ώστε να πάψει η Σερβία να είναι η μαύρη τρύπα στα Βαλκάνια και να σταθεροποιηθεί όλη η περιοχή.

Στ.1.στ. Για τον Οργανισμό Ανασυγκρότησης στη Θεσσαλονίκη, στόχος μας είναι η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του, τόσο σε ότι αφορά την έγκριση των προγραμμάτων βοήθειας και ανασυγκρότησης της περιοχής, όσο και τη γεωγραφική επέκταση της δράσης του πέραν του Κοσσυφοπεδίου, όπου δραστηριοποιείται προς το παρόν. Προς αυτή τη κατεύθυνση κινούνται τα συμπεράσματα της Feira μετά από σχετική πρότασή μας. Επιδιώκεται σε συνεννόηση με το ΥΠΕΘΟ η μεγιστοποίηση εμπλοκής του ιδιωτικού τομέα στα σχετικά κοινοτικά προγράμματα.

Στ.1.ζ. Η σταθερότητα στα Βαλκάνια εξυπηρετείται από τη μη αλλαγή των υπαρχόντων συνόρων που ισχύουν από το 1913 με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου. Αυτή είναι η πάγια θέση μας. Αυτή θα προβάλλουμε και σ' αυτήν θα επιμένουμε.

Στ1.η. Μια κεντρική μας πρόταση είναι –σ'αυτή στηριζόμαστε στις (δυτικο-) ευρωπαϊκές εμπειρίες- η ανάπτυξη των κρατών στα δυτικά Βαλκάνια σε περιφέρειες. Μια τέτοια

μεταρρύθμιση θα διευκολύνει, για διαφορετικούς κάθε φορά λόγους, την σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή.

Στ.1.θ. Η χρήση του γεωγραφικού μας πλεονεκτήματος και η έντονη παρουσία στις ασταθείς περιοχές των Βαλκανίων είναι τα βασικά προαπαιτούμενα για τις επενδύσεις στις βαλκανικές χώρες και την οικονομική ανάπτυξη που πρέπει να γίνει με τη συμβολή και ελληνικών κεφαλαίων. Χρειάζεται στρατηγική για την οικονομία η οποία πρέπει να χαραχθεί σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και σε άμεση συνάρτηση με τους διεθνείς χρηματοοικονομικούς θεσμούς (Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο).

Στ.1.ι. Είναι απαραίτητη η δημιουργία ελληνικών πολιτιστικών κέντρων σε όλη τη βαλκανική (στο θέμα αναφερόμαστε αναλυτικότερα στη συνέχεια).

Στ.1.ια. Στους θεσμικούς και εκπαιδευτικούς τομείς όσο και στην άμβλυνση των εντάσεων και την προσέγγιση των λαών θα πρέπει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο η ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών και η δραστηριοποίηση ΜΚΟ, που προς το παρόν δραστηριοποιούνται κυρίως στις ανθρωπιστικές παρεμβάσεις.

Στ.1.ιβ. Τέλος, απαραίτητη είναι η ανάπτυξη των μεταφορικών συνδέσεων στο χώρο των Βαλκανίων.

Στ.2. Η ΠΓΔΜ

Η ΠΓΔΜ αποτελεί τον πιο εύθραυστο κρίκο στα Βαλκάνια σήμερα. Η πληθυσμιακή σύνθεση και εδαφική κατανομή των πληθυσμών έχει χαρακτήρα πολυεθνικό σε αντίθεση με το σημερινό Σύνταγμα της ΠΓΔΜ που είναι συγκέντρωτικό. Η σύγκρουση των εθνοτήτων για την απόκτηση / κατοχύρωση της εξουσίας σε θεσμικό επίπεδο σε συνδυασμό με την έντονη επιρροή των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου αποτελεί παράγοντα αποσταθεροποίησης της ΠΓΔΜ.

Αποσταθεροποίηση της ΠΓΔΜ θα σημάνει αποσταθεροποίηση όλων των Βαλκανίων.

Η Ελλάδα ενδιαφέρεται για την ύπαρξη της ΠΓΔΜ για λόγους αρχής αλλά και προκειμένου να υπάρξει σταθερότητα στην περιοχή. Επιπλέον, με αυτό τον τρόπο εμποδίζεται η αναβίωση καταστρεπτικών εθνικισμών.

Λύση στο θέμα του ονόματος θα μπορούσε να βρεθεί με αμοιβαίο συμβιβασμό.

Η επίλυση του ονόματος καλό θα ήταν να συνοδευτεί με ελκυστική συμφωνία πακέτο προς την ΠΓΔΜ. Το πακέτο (για το οποίο υπάρχει αναλυτική επεξεργασία) μπορεί να περιλαμβάνει επέκταση οικονομικών σχέσεων (ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, εμπόριο-επενδύσεις), συνεργασία σε θέματα ασφάλεια και άμυνας που ενδιαφέρουν άμεσα την ΠΓΔΜ, ανάπτυξη πολιτιστικών σχέσεων και κυρίως ουσιαστική και πρακτική πολιτική στήριξη εκ μέρους της χώρας μας για την ένταξη της ΠΓΔΜ στην ΕΕ. Σε μια δεύτερη φάση θα αντιμετωπισθούν θέματα που εξακολουθούν να παραμένουν αγκάθια μεταξύ των δύο χωρών, όπως εκείνα των σχολικών βιβλίων, της ιστορίας και των μειονοτήτων. Ξεχωριστή σημασία πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη των πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών.

Τονίζεται ότι από πλευράς προτεραιοτήτων στην ελληνική εξωτερική πολιτική οι σχέσεις της Ελλάδος με την ΠΓΔΜ πρέπει να καταταχθούν υψηλά διότι οι συγκυρίες είναι εξαιρετικά ευνοϊκές και υπάρχει δυνατότητα για παραγωγή άμεσων και θετικών αποτελεσμάτων σε βραχύ χρονικό ορίζοντα.

Στ.3. Αλβανία

Υπάρχει μια βασική στρατηγική εκτίμηση που πρέπει να κάνουμε για την Αλβανία: πως θα γίνει παράγοντας σταθερότητας στην περιοχή.

Σίγουρο είναι ότι χρειάζεται να σχεδιάσουμε καλύτερα τα εργαλεία και τον τρόπο χρήση τους από την εξωτερική μας πολιτικής. Γνώμη μου είναι ότι θα πρέπει να υπάρχει σαφήνεια για το που πάνε, προς τι πάνε και με ποια ανταλλάγματα τα οικονομικά κονδύλια και η άλλη υλική βοήθεια που παρέχει η Ελλάδα. Σ' αυτή τη βάση απαιτείται ο συντονισμός με το ΥΠΕΘΟ.

Για αυτό το λόγο χρειάζεται συντονισμός της βοήθειας που κατευθύνεται προς την Αλβανία από έναν ενιαίο φορέα, ο οποίος θα μπορεί να διαπραγματεύεται στη βάση της αρχής της αμοιβαιότητας με την αλβανική κυβέρνηση.

Χρειάζεται, ακόμα, μέτρα ενίσχυσης της Ομογένειας καθώς και των άλλων ορθόδοξων χριστιανικών πληθυσμών. Σε αυτά τα πλαίσια μπορούν να δημιουργηθούν ελληνικά σχολεία και σε δύο ακόμα πόλεις της Αλβανίας (σχολεία τύπου Αρσάκειο).

Προτείνουμε να δίνονται κονδύλια από την ελληνική οικονομική ενίσχυση στις νότιες περιοχές καθώς και σε ελληνικές επιχειρήσεις. Ακόμα, να πιέσουμε ώστε να σταματήσει η αναγνώριση πλαστών τίτλων μέσω των οποίων υφαρπάζεται η περιουσία των ομογενών.

Μας ενδιαφέρει η σταθερότητα στην Αλβανία. Είναι πολιτική και της δημόσιας τάξης. Μας ενδιαφέρει η επιβίωση, η ασφάλεια και η ευμάρεια της ελληνικής μειονότητας

Στ.4. Γιουγκοσλαβία

Μέχρι το 1991 η Γιουγκοσλαβία είχε ένα προνομιακό καθεστώς σχέσεων με τη Δύση. Η Σερβία σήμερα λειτουργεί με τελείως ιδιαίτερα κριτήρια και έχει ήδη καταστεί παράγοντας αστάθειας λόγω:

- παρενεργειών από τη διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας,
- απομονώσεως για πολλά χρόνια από την υπόλοιπη Ευρώπη και
- του χαρακτήρα του καθεστώτος.

Εκείνο που είναι σημαντικό είναι ότι η Σερβία έχει περιέλθει σε απομόνωση. Η συνέχιση της απομονώσεως εντείνει το σερβικό εθνικισμό, ενώ με το χρόνο απομακρύνεται περισσότερο η σερβική οικονομία από τις πιθανότητες ανακάμψεως και μοιραίως οδηγεί σε μεγαλύτερη αποσταθεροποίηση την περιοχή.

Το ενδιαφέρον της Ελλάδος δεν περιορίζεται μόνον στις πολιτικές αλλαγές και στο μέλλον της ίδιας της Σερβίας. Η Ελλάδα ανησυχεί για την οικονομική διάλυση της Γιουγκοσλαβίας λαμβάνοντας υπόψη το ενδεχόμενο εκροής οικονομικών λαθρομεταναστών από τη Σερβία.

Η Ελλάδα πιστεύει στην οικονομική ανάπτυξη που θα συμβαδίζει με τη δημιουργία δημοκρατικών θεσμών, όπως αποτυπώνεται στο Σύμφωνο Σταθερότητας. Το Σύμφωνο όμως δεν μπορεί να λειτουργήσει με μία “μαύρη τρύπα” στο κέντρο της περιοχής, την οποία προτίθεται να αλλάξει.

Η συνέχιση της παραμονής του σημερινού καθεστώτος είναι πηγή αστάθειας. Ταυτοχρόνως, δεν υπάρχει αξιόπιστη οργανωμένη αντιπολίτευση. Η ελληνική εξωτερική πολιτική ανοιχτού διαλόγου και επαφών με όλες τις συνιστώσες της Γιουγκοσλαβίας πρέπει να συνεχισθεί. Ακόμα, η Ελλάδα θα πρέπει να ταχθεί υπέρ των εξής:

α) της επανένταξης της Γιουγκοσλαβίας στην ομαλή-διεθνή ζωή και η εν πολλοίς επιτυχής (πχ αποφασιστική η ελληνική στάση στο θέμα των κυρώσεων) αυτή πολιτική πρέπει να συνεχισθεί γιατί η Ελλάδα περισσότερο από κάθε άλλη βαλκανική χώρα βλέπεται από τη σερβική απομόνωση.

β) Να βοηθήσει και την αντιπολίτευση, χωρίς όμως αυτή να γίνεται μονόπλευρα. Πρέπει να επιβεβαιώσουμε την αρχή ότι σπνομιλούμε και με τις δύο πλευρές, αλλά και να προστατεύσουμε τις μελλοντικές διμερείς σχέσεις.

Σημαντικό είναι να δείξουμε στον διεθνή παράγοντα γιατί δεν πρέπει να απόσχει το Μαυροβούνιο (κύρια, οικονομική αδυναμία, κίνδυνος εμφυλίου, μη βιωσιμότητα μια ανεξάρτητης δημοκρατίας).

Στ.5. Κοσσυφοπέδιο

Η σταθερότητα στο Κοσσυφοπέδιο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από πολιτικές αλλαγές στη Σερβία. Μία ανοιχτή και δημοκρατική Σερβία θα ανοίξει προοπτικές εμπορίου και θα μειώσει την επιθυμία για οριστική ρήξη με τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου που αυτή τη στιγμή ασφυκτιούν όντας υποχρεωμένοι να στραφούν μόνον προς την Αλβανία. Η προοπτική του Κοσσυφοπεδίου πάντως δεν είναι η ένταξή του στην Αλβανία. Με την παρούσα εξέλιξη των πραγμάτων καθίσταται πιθανό ότι κινούμαστε προς τη δημιουργία δύο αλβανικών κρατών στα Βαλκάνια.

Στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής πρέπει να είναι η ομαλοποίηση της κατάστασης στο Κοσσυφοπέδιο. Παράλληλως πρέπει να ενταχθούν στους θεσμούς που

δημιουργούνται οι ίδιοι οι κάτοικοι του Κοσσυφοπεδίου με ανάδειξη οργάνων μέσα από εκλογές με στόχο να βρεθεί το καταλληλότερο καθεστώς στη βάση των αρχών του διεθνούς δικαίου.

Στ.6. Βουλγαρία

Τα προβλήματά της Βουλγαρίας εντοπίζονται στην οικονομική ανάπτυξη, στη διαφθορά της πολιτικής και διοικητικής ιεραρχίας, στο ρόλο των τοπικών μαφιών και στην ενδυνάμωση δημοκρατικών θεσμών, που είναι απαραίτητα στοιχεία για τη σταθερή και οριστική πρόσδεσή της στο άρμα της Ευρώπης. Συνεπώς, πρέπει να επιταχυνθούν οι διαδικασίες που την οδηγούν τη Βουλγαρία σε ένταξη στο ευρύτερο δυτικό σύστημα ασφάλειας.

Η Ελλάδα έχει μέχρι σήμερα στηρίξει την οικονομική ανάκαμψη της Βουλγαρίας και αποτελεί έναν από τους κύριους επενδυτές της βουλγαρικής οικονομίας. Στόχος της πολιτικής μας με τη Βουλγαρία είναι η στενότερη συνεργασία που θα επιτρέψει την δημιουργία ενός εναλλακτικού διαύλου μεταξύ Μαύρης Θάλασσας και Αιγαίου όχι μόνον στα πετρέλαια αλλά και στις μεταφορές.

Στ.7. Βοσνία

Για τη Βοσνία πρέπει να σημειωθεί ότι παρά την τεράστια οικονομική βοήθεια η Βοσνία σήμερα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ενιαίο κράτος, ότι διαθέτει βιώσιμη οικονομία, ή ότι συνιστά παράγοντα σταθερότητας στην περιοχή. Ακόμα, οι συμφωνίες Dayton δεν έχουν επιλύσει τα προβλήματα συνυπάρξεως όλων των εθνοτήτων, ενώ η αποχώρηση των ξένων δυνάμεων θα σημάνει επανέναρξη των συγκρούσεων.

Οι μέχρι σήμερα παρεμβάσεις του διεθνούς παράγοντα είναι αντιφατικές και οδηγούν σε αστάθεια διότι επιβάλουν πολλούς παράλληλους θεσμούς για κάθε μία από τις περιοχές της Βοσνίας που είναι αδύγατον να εφαρμοσθούν στην πράξη. Η Βοσνία σήμερα αποτελεί κλασσικό πρότυπο προς αποφυγή οικονομικής και πολιτικής αναπτύξεως. Οποσδήποτε δεν συνιστά πρότυπο για την περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου.

Η Ελλάδα δεν έχει λόγο να εμπλακεί ακόμα περισσότερο στα τεκταινόμενα στην Β-Ε, όμως, είναι ανάγκη να πείσουμε τον διεθνή παράγοντα να μην επαναλάβει τα ίδια ή ανάλογα στο Μαυροβούνιο και στο Κοσσυφοπέδιο.

Ζ. Οι σχέσεις μας με τις ΗΠΑ, την Ρωσία και την Κίνα.

Στο επόμενο διάστημα θα καταβληθεί προσπάθεια να συντονιστεί και σχεδιαστεί πιο συστηματικά η πολιτική μας έναντι των ΗΠΑ, τον πλέον στρατηγικό μας σύμμαχο, καθώς και έναντι της Ρωσίας, τον παραδοσιακό συνομιλητή μας για πολλά προβλήματα της περιοχής και σταθερό υποστηρικτή των θέσεών μας στο Κυπριακό, όπως, επίσης έναντι της Κίνας, την ανερχόμενη δύναμη στον 21ο αιώνα.

Χρειάζεται να γίνει κατανοητό, ότι πέρα από «φιλοαμερικανισμό ή αντιαμερικανισμό», η εξωτερική μας πολιτική δεν μπορεί να αναπτύσσεται χωρίς να λαμβάνει υπόψη της και να συνεννοείται, κατά κανόνα, με τις ΗΠΑ. Χωρίς να γνωρίζει την ουσία των επιλογών (ασφαλώς όμως να μην υποτάσσεται) της κύριας δύναμης στον κόσμο στις αρχές του 21ου αιώνα.

Οι σχέσεις μας με τις ΗΠΑ, μπορούν να αναπτυχθούν πολύπλευρα και συντεταγμένα στη βάση του τρίπτυχου, προώθηση του πολιτικού διαλόγου, ανάπτυξη των οικονομικών ανταλλαγμάτων, διατήρηση και ενίσχυση της στρατιωτικής συνεργασίας. Καλύτερη πληροφόρηση των θεσμών και των προσωπικοτήτων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής με τη διασφάλιση συνεχούς ενημέρωσης πάνω στις ελληνικές θέσεις και συμφέροντα, καθώς και τις εξελίξεις στην περιοχή, έτσι όπως τις βλέπει η Ελλάδα.

Όσον αφορά στη Ρωσία και Κίνα, υπάρχουν πολλά περιθώρια ανάπτυξης των διμερών οικονομικών σχέσεων καθώς και των μορφωτικών-πολιτιστικών ανταλλαγών. Αυτές θα χρειαστεί να συστηματοποιηθούν σε βάθος χρόνου και να σχεδιαστεί η αξιοποίηση τόσο των δυνατοτήτων του ελληνικού δημοσίου, όσο και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας καθώς και των ΜΚΟ. Επίσης, θα χρειαστεί η ανανέωση του συμβατικού πλαισίου των σχέσεων τόσο στον ενεργειακό τομέα, όσο και σε άλλους στρατηγικής σημασίας τομείς. Στην ίδια κατεύθυνση θα κινηθεί και η ανάπτυξη των σχέσεών μας με την Ουκρανία και τα άλλα παρευξείνια κράτη.

Η.1. Ισραήλ - Παλαιστίνη

Οι μεγάλες αλλαγές που έχουν γίνει μετά τον Ψυχρό Πόλεμο έχουν οδηγήσει και σε αναδιάταξη του τοπίου στην Μέση Ανατολή. Παράλληλα σοβαρές αλλαγές συμβαίνουν και μέσα στην περιοχή και στο εσωτερικό των κύριων παικτών στην περιοχή. Αύξηση της πολιτικής αστάθειας, όξυνση των προβλημάτων ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού, αλλαγές σε πολιτικές ηγεσίες κλπ.

Το Ισραήλ και η ασφάλειά του παίζει κεντρικό ρόλο στην διαμόρφωση της αμερικανικής πολιτικής στην Ανατολική Μεσόγειο και κατά συνέπεια έναντι της Κύπρου και των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Οποιαδήποτε διευθέτηση των προβλημάτων της περιοχής αναγκαστικά θα λαμβάνει σοβαρά υπόψη της αυτή τη συνιστώσα. Την ίδια στιγμή, ιδιαίτερη σημασία αποχτούν οι προσπάθειες των Αραβικών χωρών, παρότι αργές και βασανιστικές, για εκσυγχρονισμό και συμμετοχή τους στις διαδικασίες της παγκοσμιοποιημένης ανάπτυξης.

Απαιτείται, λοιπόν, να ξαναδούμε με νέο πνεύμα την πολιτική μας στην περιοχή και να προχωρήσουμε σε:

- Βελτίωση των σχέσεών μας με το Ισραήλ.
- Υπάρχει ανάγκη επαναδραστηριοποίησης των σχέσεών μας με τις Αραβικές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, χωρίς να μεταβάλουμε τη στάση αρχών που έχουμε στα μεγάλα πολιτικά προβλήματα της περιοχής και ειδικότερα στο Παλαιστινιακό, πρέπει να τονώσουμε την οικονομική διάσταση των σχέσεών μας με τις Αραβικές χώρες πράγμα που αντιστοιχεί περισσότερο και στις ανάγκες των χωρών αυτών.
- Να ξεφύγουμε από μια αντιπαραγωγική μονομέρεια και δυσκαμψία και να γίνουμε σαφείς, χωρίς ταλαντεύσεις και υποχωρήσεις σε πιέσεις, ότι η άσκηση της πολιτικής αρχών που έχουμε στην περιοχή γίνεται πάντοτε με γνώμονα τα συμφέροντα της χώρας μας και στη βάση της αμοιβαιότητας. Με άλλα λόγια, ουδείς δεν πρέπει να θεωρεί ότι

είμαστε δεδομένοι στις κάθε φορά δικές του επιλογές, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη η δική μας θέληση και συμφέροντα.

Η.2. Ε.Ε. – Μεσόγειος

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Feira υιοθετήθηκε με την υποστήριξή μας ένα κείμενο πλαίσιο «Η Κοινή Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Μεσόγειο» το οποίο θέτει τους στόχους της Ε.Ε. για την ενίσχυση της πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας με τις εκτός Ε.Ε. μεσογειακές χώρες και την προώθηση της ασφάλειας και της ειρήνης στη περιοχή. Στο αμέσως προσεχές διάστημα προβλέπεται εξάλλου η έγκριση από την Ε.Ε. του Προγράμματος MEDA II, μέσω του οποίου παρέχονται αναπτυξιακοί πόροι προς τις χώρες της περιοχής. Τα δύο αυτά εργαλεία θα χρειαστεί να αξιοποιηθούν συστηματικά και σχεδιασμένα από την ελληνική διοίκηση και την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Στο πρόσφατο παρελθόν η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωμεσογειακή πολιτική και στα εφαρμοζόμενα αναπτυξιακά προγράμματα ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη. Η περιορισμένη αυτή συμμετοχή μας δεν συνάδει με τη γεωγραφική θέση και τους φιλικούς δεσμούς συνεργασίας της Ελλάδας με τις περισσότερες χώρες της περιοχής. Στις νέες προοπτικές που διανοίγουν το MEDA II και η Κοινή Στρατηγική, η Ελλάδα οφείλει να προσδιορίσει τους τομείς αιχμής, όπου με βάσει συγκεκριμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα θα αναλάβει πρωτοβουλίες, είτε διμερώς, είτε σε συνεργασία με άλλα κράτη – μέλη. Το ΥΠΕΞ προτίθεται να συστήσει μια ειδική ομάδα δράσης (task force) για αυτό το σκοπό.

Θ. Ορισμένα επιπλέον ειδικά ζητήματα πολιτιστικής και μορφωτικής διπλωματίας

Θ.1. Έδρες, υποτροφίες.

Υπάρχουν πολυειδείς δραστηριότητες από τους πιο διαφορετικούς φορείς, τόσο δημόσιους όσο και ιδιωτικούς (όπως ΥΠΕΞ, ΥΠΠΟ, ΥΠΕΠΘ. Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, ΥΠΕΘΟ, Ωνάσειο). Η πρόταση είναι να υπάρξει

ανάμεσά τους συντονισμός από την προβλεπόμενη υπό του νόμου Ν. 2413/96 άρθρο 72 επιτροπή, η οποία αφορά τις έδρες και η οποία θα πρέπει να ενεργοποιηθεί.

Θ.2. Συντονισμένη προώθηση της διδασκαλίας της Ελληνικής γλώσσας, κυρίως σε χώρες της τέως Σοβιετικής Ένωσης αλλά και στα Βαλκάνια. Ο συντονισμός των εμπλεκομένων φορέων θα πρέπει να γίνει από το ΥΠΕΞ.

Θ.3. Χωρίς να υποτιμώνται άλλες διεθνείς δραστηριότητες ο γεωγραφικός στρατηγικός στόχος της μορφωτικής και πολιτιστικής διπλωματίας είναι πρωτίστως τα Βαλκάνια συμπεριλαμβανομένης, ως ένα βαθμό, και της Τουρκίας. Στόχος είναι η συνεργασία και όχι η «διείσδυση». Συνεργασία που θα αναπτυχθεί στους εξής άξονες:

α) Διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας. Η αναφορά αυτή δεν αφορά στα σχολεία της μειονότητας αλλά σε σχολεία όλων των βαθμίδων που θα απευθύνονται σε τρίτους πληθυσμούς της περιοχής και στο βαθμό που οι ίδιοι έχουν ενδιαφέρον για κάτι τέτοιο. Προς την επίτευξη αυτού του σκοπού απαιτείται η διασφάλιση μιας καλής και με μακρύ ορίζοντα συνεργασίας με το Υπουργείο Παιδείας και με ιδιωτικούς φορείς.

β) Ίδρυση, μετά από στενή συνεργασία του ΥΠΕΞ και του Υπουργείου Παιδείας, πιθανώς στη Θεσσαλονίκη, Πανεπιστημίου για φοιτητές από τις χώρες των Βαλκανίων. Το Πανεπιστήμιο θα είναι ΝΙΔΔ, ελληνόφωνο, αλλά και ξενόγλωσσο με μαθήματα συγχρόνως Ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού.

γ) Συνεργασία στο Πανεπιστημιακό επίπεδο-ανταλλαγές επιστημόνων, σεμινάρια, συνέδρια. Ήδη γίνονται σημαντικές επί μέρους συνεργασίες π.χ. στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων κλπ. Χρειάζεται να στηρίξουμε πιο συστηματικά και να αυξήσουμε πιο θαρραλέα τα προγράμματα αυτά. Ο ρόλος της Β. Ελλάδας και της Ηπείρου στο θέμα αυτό είναι αυξημένος. Συγχρόνως, και πάλι για προφανείς λόγους, πρέπει να στηριχθούν πιο αποφασιστικά τα υπάρχοντα τμήματα Βαλκανικών Σπουδών και αν χρειάζεται να δημιουργηθούν, με βάση τις επιλογές, ασφαλώς, του Υπουργείου Παιδείας, και καινούργια.

δ) Έργα πολιτιστικής υποδομής. Πρόκειται για τη δημιουργία αρχείων σε ηλεκτρονική μορφή, χρήσιμων για τη διάσωση πληροφοριών και απαραίτητων για την παραπέρα έρευνα. Στη δημιουργία τους θα συμβάλουν και οι αρμόδιες υπηρεσίες των Βαλκανικών

χωρών και οι Ελληνικές. Η τεχνογνωσία υπάρχει από πλευράς μας, ενώ τα ηλεκτρονικά μηχανήματα θα μείνουν στις διάφορες χώρες. Ως προς το περιεχόμενο των αρχείων, θα μπορούσαμε να αρχίσουμε από την ηλεκτρονική καταγραφή των αρχαιολογικών μνημείων, κυρίως της Μεσαιωνικής περιόδου, πράγμα που θα βοηθήσει και στη διάσωση και συντήρησή τους. Κατά δεύτερο λόγο, μπορεί να γίνουν τέτοια αρχεία όπως λαϊκής μουσικής (υπάρχει ήδη ένα στην Ακαδημία Αθηνών) και κινηματογράφου. Συγχρόνως, μπορούν να οργανωθούν συνέδρια, φεστιβάλ Βαλκανικού κινηματογράφου κλπ.

Στην υλοποίηση της πολιτικής μας στα Βαλκάνια θα πρέπει να λάβει ενεργό μέρος το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού. Χρειάζεται να δημιουργηθούν νέα παραρτήματα σε προσεκτικά επιλεγμένες χώρες, όπου να γίνεται έντονη προβολή του Ελληνικού πολιτισμού.

Στη χρηματοδότηση πρέπει να κληθούν να συμβάλουν οι Έλληνες επιχειρηματίες, τουλάχιστον εκείνοι που έχουν δραστηριότητες στα Βαλκάνια. Σε πρώτη φάση όμως χρειάζεται αυξημένη χρηματοδότηση των φορέων του ΥΠΕΞ, τουλάχιστον για τα δύο πρώτα χρόνια.

I. Οργανωτικές ανάγκες της εξωτερικής πολιτικής

I.1. Η εξωτερική πολιτική ήταν πάντα συνδεδεμένη με εκείνη της άμυνας. Η καλή συνεργασία τα τελευταία χρόνια ανάμεσα στα δύο υπουργεία ήταν επωφελής για τη χώρα. Τα επόμενα χρόνια μπορεί να γίνει ακόμα καλύτερη. Σε αυτή τη κατεύθυνση προτείνω: Α) εντατικοποίηση της συνεργασίας ανάμεσα στα γραφεία των υπουργών που να ετοιμάζουν και συστηματικά τις συναντήσεις τους. Για το σκοπό αυτό θα ορίσουν το επόμενο διάστημα συνδέσμους. Β) Την περιοδική συνάντηση των συναρμόδιων διευθύνσεων, ιδιαίτερα εκείνων για τα Ευρωπαϊκά και τα Ελληνοτουρκικά, συναντήσεις που θα μπορούσαν να λάβουν τακτικό χαρακτήρα. Γ) Τον σχεδιασμό ανάλυσης, πρόβλεψης και προγραμματισμού των θεμάτων κλειδιών που άπτονται των δύο υπουργείων. Ιδιαίτερα αναφέρομαι στα θέματα ΚΕΠΑΑ, (Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα, σχέση ΔΕΕ / NATO / ΕΕ, Αμυντικής Βιομηχανίας, Eurocorps), Κοινό Αμυντικό Δόγμα με την Κύπρο,

στρατιωτικής παρουσίας στα Βαλκάνια και τα ΜΟΕ στρατιωτικού χαρακτήρα με την Τουρκία.

1.2. Η εξωτερική πολιτική γίνεται πιο πολύπλευρη και πολυειδής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εμπλέκονται όλο και περισσότερα υπουργεία (πέραν αυτού της Εθνικής Άμυνας), αλλά και επιμέρους διευθύνσεις τους σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Οι θεματικές που δεν άπτονται της αμυντικής πολιτικής (για την οποία αναφέρθηκα προηγούμενα) θα πρέπει να συντονίζονται υπό την ευθύνη του Υπουργείου Εξωτερικών. Αυτό αφορά τόσο τις επιμέρους επιλογές των υπουργείων, όσο και τη διεθνή μας εκπροσώπηση. Ιδιαίτερα η παρουσία μας στις διεθνείς/περιφερειακές πολυεθνικές οργανώσεις χρειάζεται να γίνει κατανοητό ότι συντονίζονται και εντάσσονται στους γενικότερους σχεδιασμούς εξωτερικής πολιτικής, και κατά συνέπεια στο Υπουργείο Εξωτερικών. Οι επιμέρους ενέργειες χρειάζεται να εντάσσονται στα γενικότερα διπλωματικά «πακέτα».

Σε συνεννόηση με τα συναρμόδια υπουργεία να ετοιμαστούν κείμενα κυβερνητικών αποφάσεων για τους τομείς της οικονομικής, μορφωτικής, πολιτιστικής, και άλλων τύπων, διπλωματίας.

1.3. Το 2003 η Ελλάδα έχει την προεδρία της ΕΕ και θα πρέπει να είναι έγκαιρα ετοιμασμένη. Ακόμα, η ΕΕ έχει εισέλθει στη ζωή μας πολλαπλά σε σχέση με το παρελθόν. Γι' αυτό προτείνω να επανεξετάσουν τα περισσότερα Υπουργεία τις κοινοτικές διευθύνσεις τους. Να προσλάβουν ειδικό προσωπικό το οποίο να μην θεωρεί ότι η κοινοτική διεύθυνση είναι θέση «πάγωμα» στην καριέρα τους. Με ευθύνη της ΕΠ και του ΓΓΕΥ να υπάρξει συστηματικότερος συντονισμός σε διάφορα επίπεδα (ειδικών, διευθύνσεων, ηγεσίας). Στα ίδια πλαίσια χρειάζεται, όπως συνέβη και σε όλες τις προεδρίες, να προκηρυχθούν θέσεις ειδικών επιστημόνων για τα Κοινοτικά που να ενισχύσουν το ΥΠΕΞ στην προετοιμασία και διεξαγωγή της προεδρίας του Συμβουλίου.

1.4. Σχετικό με τα προαναφερθέντα είναι και το πρόβλημα του ανεπαρκούς ρυθμού ενσωμάτωσης του κοινοτικού δικαίου στο εθνικό δίκαιο. Για το θέμα αυτό δεχόμαστε

συνεχείς παρατηρήσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Θα πρέπει να υπάρξουν μέτρα εκ μέρους των αρμόδιων υπουργείων.

Παρά το ότι η χώρα διαθέτει μια υψηλού επιπέδου τεχνογνωσία για το «κοινοτικό κεκτημένο», δεν έχει ως τώρα κινητοποιηθεί επαρκώς για την παροχή στήριξης προς τις γειτονικές μας χώρες, στερούμενη έτσι ενός σημαντικού πυλώνα εξωτερικής πολιτικής. Αιτία είναι και πάλι οι προαναφερθείσες διοικητικές και οργανωτικές ανεπάρκειες.

Για τα θέματα αυτά το Υπουργείο Εξωτερικών προτίθεται να υποβάλλει συγκεκριμένη πρόταση μέτρων αντιμετώπισής τους.

I.5. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη διυπουργικού συντονισμού της Βαλκανικής μας πολιτικής. Η ΕΔΟΣ έχει δύο μειονεκτήματα. Το πρώτο ότι δεν είναι ευέλικτη, ούτε αποτελεσματική. Συνήθως συνεδριάζει συντονιστικά με πάνω από 50 συμμετέχοντες, με αποτέλεσμα να μην δρα επαρκώς επιτελικά – πολιτικά. Το δεύτερο είναι ότι προωθεί κύρια, αν όχι αποκλειστικά, την οικονομική μας διπλωματία. Προτείνω να δημιουργήσουμε με συντονιστική ευθύνη του ΥΠΕΞ ένα μικρό ευέλικτο όργανο επτά ατόμων. Τρεις από το ΥΠΕΞ, δύο από τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας/Οικονομικών και δύο από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Εμπορίου. Ακόμα σε αυτό το όργανο θα συμμετέχουν κατά περίπτωση και εκπρόσωποι των υπουργείων Δημόσιας Τάξης, Πολιτισμού, Παιδείας κ.ο.κ. Στις συνεδριάσεις που δεν θα είναι «κλειστού στρατηγικού χαρακτήρα» θα συμμετέχουν 4 ακόμα άτομα (εκπρόσωποι του ΣΕΒ, του εξαγωγικού εμπορίου, της Ένωσης Τραπεζών, της ΤΑ, των συνδικάτων καθώς και των ΜΚΟ). Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να εξετάσουμε συνθετικά τις ενέργειες και την πολιτική μας στην περιοχή. Θα εντάσσονται οι πρωτοβουλίες μας σε ένα κοινό πλαίσιο και θα αξιοποιούνται τα εργαλεία της εξωτερικής πολιτικής (όπως να δίνονται χρήματα με συγκεκριμένα ανταλλάγματα κ.ο.κ.).

I.6. Το βάρος της πολιτικής μας βρίσκεται αυτή την εποχή (πέραν των Ευρωπαϊκών για τα οποία ήδη μιλήσαμε, σε ένα βαθμό, σε κυβερνητικά πλαίσια) στην Κύπρο, τα Ελληνοτουρκικά και τα Βαλκάνια. Οι τομείς αυτοί δεν κινούνται όπως στο παρελθόν στην «πεπατημένη». Χρειάζεται ένα πολύ περισσότερο εξειδικευμένο προσωπικό απ' ό,τι στο παρελθόν. Νομίζω ότι η κυβερνητική επιτροπή πρέπει να μας δώσει τη δυνατότητα να

κάνουμε πιο διευρυμένες προσλήψεις διπλωματών –μέσω της διπλωματικής ακαδημίας-, αλλά και ειδικών επιστημόνων. Οι τελευταίοι πρέπει να είναι γνώστες των εξελίξεων στα Βαλκάνια, στο Αιγαίο και στην Κύπρο, καθώς και στην Τουρκία, να κατέχουν τις γλώσσες, τον πολιτισμό, την ιστορία και την οικονομική –κοινωνική εξέλιξη και προοπτικές της περιοχής και ειδικών χωρών. Δεν μπορούμε να κάνουμε εξειδικευμένη πολιτική με προοπτική χωρίς επαρκές (ποσοτικά και ποιοτικά) εξειδικευμένο προσωπικό.

I.7. Χρειάζεται να συνεχίσουμε τα προγράμματα και τις πολιτικές που έχουμε για τον απόδημο ελληνισμό. Σ' αυτά τα πλαίσια, θα πρέπει να λάβουμε ειδικά οργανωτικά μέτρα για την αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004» με τη διαμόρφωση ειδικού προγράμματος για τους νέους απόδημους εθελοντές, την συστηματική ενημέρωση της ομογένειας και την θαρραλέα προώθηση της πολιτιστικής Ολυμπιάδας, σε συνεργασία με την αρμόδια Επιτροπή, την καθιέρωση τακτών μορφών πολιτιστικών και μορφωτικών-πνευματικών εκδηλώσεων, και με τη μορφή Φεστιβάλ, του απόδημου ελληνισμού. Σ' αυτά τα πλαίσια θα αναδείξουμε τόσο την διαχρονικότητα του ελληνικού πολιτισμού, όσο και την σύγχρονη και ικανή να οργανώνει Ελλάδα.

I.8 Για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της εξωτερικής μας πολιτικής απαιτείται η οικονομική και θεσμική αναβάθμιση των διπλωματικών και εν γένει όλων των υπαλλήλων.